

Preek Breukelen
zondag 24 december 2017, Kerstnacht
Jesaja 9:1-6 & Lucas 2:1-20

*“Het volk dat in duisternis ronddoelt
ziet een schitterend licht.”*

Gemeente van Jezus Christus,

In deze nacht vieren wij de geboorte van Christus, de geboorte van het kleine kind Jezus in de stal van Bethlehem. Eeuwenlang wordt dit feest al over heel de wereld gevierd. En ook in Breukelen vieren het ieder jaar opnieuw als Hoogfeest van de Kerk. Maar zo langzamerhand lijkt de betekenis van dit feest mee te buigen met de wensen van de tijd. Kerst gaat in onze wereld eigenlijk allang niet meer over de geboorte van Jezus als schurend en lichtend antwoord op een dorre en kille wereld. Kerst gaat vooral over gezelligheid, samen zijn, cadeaus en lekker eten. Dat zijn overigens zaken die we zeker in deze tijd niet moeten laten omdat het vieren van samen zijn toch ook één van de grondgedachten is van ons geloof. Maar waar we voor moeten waken is dat het grote verhaal van Kerst niet verder komt dan een Anton-Pieck-tafereel met sneeuwvlokken in Bethlehem, een stal die gevuld is met herders en schapen, het kind en zijn ouders en drie koningen met hun gaven. Een tafereel dat zo'n grote warmte en knusheid uitstraalt dat het geen getuige meer is van Gods antwoord op deze wereld, van zijn werkelijkheid die haaks staat op de bestaande werkelijkheid.

Ieder jaar in de kerstnacht, al eeuwen lang, klinken de woorden van Jesaja over een kind dat geboren wordt, een vredevorst. Over de stampende laarzen en de met bloed besmeurde mantels die worden verbrand en ten prooi worden gegeven aan het vuur. Grote woorden waarmee de profeet Jesaja wil zeggen dat al het lijden, alle ellende, alle oorlog zal verdwijnen... want een kind is ons geboren. En dan die grote woorden uit het evangelie volgens Lucas waarin een groot hemels leger van engelen God prijst en spreekt over vrede op aarde voor alle mensen die Hij liefheeft. Ieder jaar opnieuw deze lezingen en deze grote woorden. En dat sprookje houden we na ruim tweeduizend jaar nog steeds vol. En toch lijken de woorden ons weinig te zeggen. Want wee je gebeente, dominee, als de gezellige, bekende liederen niet klinken. We moeten immers wel met een warm gevoel weer naar huis kunnen gaan. Maar denk nou eens na. Kijk eens naar de wereld nu. Kijk eens naar de geschiedenis. Wat heeft die geboorte ons nou eigenlijk gebracht? Nog steeds zijn er stampende laarzen, nog steeds zijn er bebloede mantels en de vrede op aarde is vaak ver te zoeken. Het lijkt alsof de hemel zwijgt en velen hebben de hoop opgegeven dat het geloof iets zinvol kan brengen, de hoop opgegeven dat in het verbond met de Eeuwige de wereld zal veranderen. Het gevolg is dat velen in ieder geval het instituut Kerk hebben verlaten en dat zelfs binnen de kerk de twijfel groeit of er ooit nog toekomst is, of al die beloften ooit waar zullen worden. En als het geloof verdwijnt, dan rest ons enkel warme nostalgie.

Maar Kerst is niet het feest van troostende woorden en een warm gevoel. Kerst is en blijft het feest van de geboorte van toekomst. Dat lijkt tegenstrijdig met wat ik zojuist zei. Want wat is er ooit terecht gekomen van die heilige belofte van vrede? En waar

blijft Gods nieuwe werkelijkheid? Er is volop reden tot twijfel en zijn genoeg redenen om alle grote visioenen en vergezichten over boord te gooien. Maar misschien is dat zo langzamerhand wel de duisternis waarin wij wandelen, de duisternis van het 'ja maar'. De duisternis van geen vertrouwen meer hebben. Met Kerst is Jezus geboren. Ja, maar wat heeft dat gebracht? Met Kerst heeft God de wereld aangeraakt. Ja, maar daar merken we niets van. Met Kerst is het licht gaan schijnen. Ja, maar zovelen wandelen nog in het duister. Met Kerst is de toekomst geboren. Ja, maar zoveel mensen leven zonder toekomst. En tegen dat menselijke 'ja, maar' geeft de Bijbel ons steeds weer verhalen over 'en toch'. Tegen alle duisternis in klinkt voortdurend dat hoopvolle, opstandige en gelovige 'en toch'. En toch is er licht. En toch zal er liefde zijn. En toch laat God ons niet los. En toch is er toekomst mogelijk. Het is een geloof en vertrouwen dwars tegen de harde werkelijkheid in, tegen alles in wat wij ons voor kunnen stellen en vooral haaks staat op ons ongelof dat er verandering mogelijk is.

In iedere tijd klinken die verhalen van het 'en toch' juist op de momenten dat mensen niet meer durven dromen, in tijden dat de dreiging zo groot is dat iedere hoop vervlogen is. De woorden die Jesaja spreekt, klinken 800 jaar voor de geboorte van Jezus. Het is een tijd waarin grootmachten als Assyrië en Egypte strijden om de macht in het Midden-Oosten waarbij Israël een soort speelbal is. Tegen de achtergrond van die grote machten is het bijna onvoorstelbaar om nog te durven dromen dat je je eigen toekomst in handen hebt, sterker, dat God nog iets kan betekenen in jouw toekomst. Het is een tijd om te verdrinken in moedeloosheid en uitzichtloosheid. En juist in die tijd durft Jesaja te spreken over een visioen waarin stampende laarzen en met bloed besmeurde mantels verbrand zullen worden. Dwars tegen alle redelijkheid en rationaliteit in komt hij met een idioot verhaal over de geboorte van een kind met wonderbaarlijke namen dat de troon van David zal bestijgen en aan wiens heerschappij van vrede geen einde zal komen. Je moet je eens voorstellen dat die woorden zouden klinken in onze tijd, een tijd waarin een Poetin met straffe hand Rusland regeert, een tijd waarin Trump in zelfgenoegzaamheid de ene superlatief na de andere superlatief over zijn heerschappij de wereld in *twittert*, een tijd waarin wij machteloos staan terwijl de strijd in Syrië al jaren voortduurt en een tijd waarin we grote onzekerheid kennen over zaken als het milieu milieu en het vinden van gerechtigheid voor al die mensen die een slavenbestaan kennen. Stel je voor dat iemand in deze tijd zou durven dromen, grote visioenen zou durven delen... Een kind is ons geboren, een zoon is ons gegeven.

Enkele weken geleden hebben wij hier in de Pauluskerk de theoloog en tekstschrijver Huub Oosterhuis te gast gehad. Zijn visie op deze wereld is evenmin rooskleurig. Met grote, bijna profetische scherpte wijst hij op alle tekortkomingen en ziet hij de duisternis waarin vele mensen gedwongen worden te wandelen. Het zijn zijn woorden 'en toch' die mij het meest geraakt hebben. Die twee woorden van opstandig geloof; en toch... Zonder dat 'en toch' zijn wij overgeleverd aan moedeloosheid en uitzichtloosheid. Zonder dat 'en toch' heeft de Kerk geen zinvol woord meer om te spreken. Het is als het ware de kern van de Schrift, de boodschap van het evangelie. "En toch..." Hoe groot de problemen ook zijn, hoe donker de wereld ook lijkt, er is altijd mogelijkheid tot verandering. Daarom kunnen we blijven zeggen: en toch.

Zo spreken ook de evangelisten en zo spreekt ook Lucas in het evangelie van vandaag. Hij situeert zijn geboorteverhaal nadrukkelijk in de wereld van zijn tijd, een wereld die onvolmaakt is, de wereld van de grote machten. De grote macht in de tijd van Jezus'

geboorte is het Romeinse Rijk. En niet voor niets begint Lucas zijn verhaal dan ook met: *In die tijd kondigde keizer Augustus een decreet af ...*. Dat is het decor. De keizer in Rome was niet zomaar iemand, de keizer had goddelijke status. Alles wat hij deed was goede boodschap, was 'evangelie'. Alles wat over de Romeinse keizer werd gezegd was 'goede boodschap', overwinningsboodschap. De geboorte van de keizer was evangelie. Zijn troonsbestijging was evangelie. Wanneer de keizer de troon besteeg, brak er een nieuwe tijd aan voor het Romeinse Rijk, ja, voor heel de dan bekende wereld, en alles waarop men gehoopt had, waar men van droomde, zou dan in vervulling gaan. De keizer had alle macht, over mensen, over vee, over aarde en over zee. Wind en water waren hem onderdanig, hij volbrengt wonderen en geneest mensen. De keizer droeg onder andere de Griekse titel *sooter*. *Sooter* betekent: redder of heiland. Die titel heeft Jezus gekregen in de Kerk: redder en heiland. Wat Lucas dus doet, en in feite ook de andere evangelisten, is tegenover die werkelijkheid van de keizer van Rome, tegenover die wereldse werkelijkheid een andere werkelijkheid plaatsen; een nieuwe en goddelijke werkelijkheid. Dezelfde woorden worden gebruikt maar er wordt een totaal andere inhoud gegeven. De redding die de keizer zogenaamd brengt is met grote macht, grote woorden, en in onze tijd met *twitter*berichten van maximaal 280 tekens omkleed. Tegenover die werkelijkheid klinkt een luid: en toch! En toch is er een andere werkelijkheid mogelijk, toch is er een andere redding mogelijk en een andere toekomst. En die redding wordt bereikt door bekering, door omkeer.

Wij vieren in de Kerstnacht de geboorte van Jezus als een handreiking van God naar deze wereld, naar onze wereld. En natuurlijk kunnen we overdonderd door de bestaande werkelijkheid verzingen in moedeloosheid en uitzichtloosheid, maar het grote geschenk is dat wij in die geboorte van dat kind een antwoord hebben gekregen op het duistere, moeizame en kille bestaan. Lucas helpt ons daarin door onze blik te verschuiven. Wij zijn gewend dat grootste dingen gebeuren door mensen met grote namen en door grote wereldlijke machten. Maar Lucas laat in zijn verhaal twee kwetsbare jonge mensen op weg gaan, gedreven door de waanzin van een machtige keizer. En in die waan van die dagen is er zelfs geen plek in de herberg, geen plek waar God ook maar enigszins voet aan de grond krijgt. Het kind wordt geboren in een stal en de eersten die ervan horen zijn de herders. Herders waren in die tijd het uitschot van de samenleving. En juist zij, mensen die in de bestaande wereld al in hun eigen duisternis leven, gaan op weg om het kind te zoeken en brengen het eer. En zo, in een simpel verhaal, verandert Lucas onze blik en vindt er al een begin plaats van de omkering van ons hart. Een begin van groeiend geloof... en toch.

Wij vieren de geboorte van Christus omdat wij in Hem nieuwe toekomst ontvangen, toekomst die wij niet hoeven te verwachten van de machten van deze wereld, toekomst die wij niet hoeven te verwachten van tastbare welvaart of tijdelijke vrede. Een werkelijke omkering van deze wereld, een werkelijke herschepping van onze werkelijkheid, vinden wij in de weg die dat kind uiteindelijk is gegaan. Een weg van nabijheid, een weg van omzien, een weg van liefde, een weg van ontferming. Wij vieren als het ware dat Gods Woord handen en voeten heeft gekregen in de mens Jezus. Hij heeft ons geleerd dat wij niet leven voor onszelf alleen. Hij heeft ons geleerd dat hoe wij elkaar tot leven kunnen roepen en hoe wij voor elkaar nieuwe toekomst kunnen zijn. En dat begint niet bij grote woorden of grootse machtdaden. Maar dat begint in het klein, op plekken waar je het niet verwacht, bij mensen waar je het misschien niet eens zou

durven denken. Het zijn misschien juist die kleine momenten waarop Jezus telkens weer geboren wordt. Die momenten die je herkent wanneer je ervaart dat je je eigen verdriet niet alleen hoeft te dragen omdat jouw verhaal gehoord wordt, omdat er iemand naast je staat. Of die momenten waarop jij de ander draagt in zijn of haar zorgen en plotseling ontdekt dat er iets van nieuwe toekomst zich laat zien, als een klein lichtje in grote duisternis.

Met Kerst vieren wij dat de hemel de aarde raakt, dat God naar de wereld heeft omgezien. In Jezus hebben wij zijn liefde ontvangen. Liefde die een weg is naar nieuwe toekomst, liefde die een weg is tot elkaar. Beking betekent omkeren. Redding ligt in omkeer. Terugkeren van heilloze wegen, van het volgen van grote machten en het grote geld. Terugkeren van heilloze wegen die ons van elkaar scheiden, die ons wegzetten in groepen die elkaar oordelen, wegen die muren bouwen en prikkeldraad spannen. Omkeren is je bekeren tot je naaste, is naaste willen zijn voor ieder mens die een naaste nodig heeft om zo samen, hand in hand, gelovig en opstandig, met elkaar op weg te gaan naar nieuwe werkelijkheid. God heeft zijn hand uitgestoken, God heeft ons die weg van liefde gegeven en het is aan ons om die hand aan te nemen en zijn toekomst te omarmen, om het kind van zijn liefde vredevorst te laten zijn en zijn koninkrijk eeuwig te laten duren. Dan zal er daadwerkelijk licht gaan branden in de duisternis en zal onze bescheiden stem een heldere stem worden, luid roepend in de woestijn van het bestaan, een weerwoord tegen alle dorheid en kilte in: en toch!

In de Naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest. Amen.